

'GEEF AAN CAESAR WAT VAN CAESAR IS'

Serie Zonde

In de aanloop naar mijn veertigste verjaardag merkte ik dat ik onwillekeurig allerlei zelfverbeteringsprojecten begon. Ik ging bootcampen, zocht naar manieren om eindelijk wat georganiseerder te worden. Het besef zat me op de hielen dat tenzij ik nu actie onderneem, het zal blijven zoals het nu is met mij. Geduld, netheid, het zijn geen dingen die je vanzelf komen aanwaaien bij het klimmen van de jaren. Nu is dat bootcampen leuk en het doet me goed. En meer ordenen en opruimen kan echt geen kwaad. Toch voel ik dat ik ook gedreven word door de angst om tekort te schieten, niet goed genoeg te zijn. Dat er schaamte zit voor wie ik ook ben: chaotisch soms, vergeetachtig, onzorgvuldig.

En tegelijk denk ik steeds vaker: we zijn nu eenmaal wie we zijn. We roeien met de riemen die we hebben. De kunst van het leven is om toch te roeien, dag voor dag, ook al zijn de peddels ondeugdelijk en maakt het bootje een beetje water. Ik hoef niet mijn eigen verbeteringsproject te zijn.

Zeker, deze wereld anders, en wij en ik dus ook. Maar ik hoef niet telkens een schel licht te laten vallen op mijn tekortkomingen. Precies het verschil tussen leven uit verwachting en leven vanuit gebrek. En dat eerste, daarin oefenen we ons. Wij niet zozeer als individu, maar als onderdeel van al die grotere verbanden en onder invloed van allerlei machten en krachten die ons leven ook beïnvloeden.

In geloof komt de hele wereld mee. Het gaat om al die dingen tegelijk: hoe wij zijn geworden wie we zijn, hoe diepgaand we zijn gevormd door de mensen die ons vooraf gingen. Dat dingen die in een familie nog niet zijn verwerkt worden doorgegeven - de dingen die zwaar en te verdrietig zijn. Met het ouder worden krijg ik ook daarop steeds meer zicht – dat is misschien ook wel herkenbaar voor sommigen van u. Wat is karakter, wat heb je meegekregen, waar ligt de ruimte om te manoeuvreren.

Een tijdje geleden haalde ik bij mijn ouders een Statenbijbel op. Mijn vader had de enorme bijbel ingepakt in een vuilniszak. En dus droeg ik die bijbel in zwart plastic thuis de drempel over. Het was alsof het gewicht van die reuzenbijbel mij naar beneden drukte. Mijn God, wat heb ik mijn huis binnengehaald, dacht ik. De bijbel komt uit de familie van de moeder van mijn moeder. Wat ik voelde, was het gewicht van familieverdriet en pijn. Mijn oma leed aan heftige depressies, net als haar zussen. De bijbel speelde daar een rol in: ze voelde zich schuldig. Als ze depressief was, dacht ze dat God boos op haar was. Dat ze niets waard was.

Iemand die als ervaringsdeskundige in de psychische zorg werkte, vertelde hoe de opkomst van diagnoses en ook van medicijnen 'ontschuldiging' werkte. Het is niet jouw fout of zelfs schuld dat je psychoses hebt of een depressie, het is een ziekte en er kan – hopelijk - iets aan gedaan worden.

Het is niet onze individuele plicht is om gelukkige mensen te worden, evenwichtig en niet telkens boos. Er is die realiteit van structuren, erfenissen, aanleg - dat werkt in zekere zin ontschuldigend: je bent niet als individu schuldig aan je ziekte, of simpelweg aan wie je bent. Het is wel de kunst om te leren roeien met de riemen die je hebt. Een al te grote besef van individuele verantwoordelijkheid, ook in combinatie met een God die onze zonden scherp in het oog houdt, kan omslaan in een zwaarwegend en lamlegend gebukt gaan onder tekort.

Ik heb het er al eerder over gehad: we zijn niet in de eerste plaats individuen, we leven in systemen. Die ons leven geven, maar ons soms ook de levensadem benemen. Wat had ik het mijn oma gegund om inzicht te krijgen in die systemen, om wat afstand te kunnen nemen van haar eigen gevoel van permanent tekortschieten. Om dat in de context te kunnen zien van een samenleving die van haar verwachtte een inschikkelijke vrouw te zijn, toegewijd aan anderen, iemand die zichzelf eerder op de laatste plaats zette. Ze was daar vatbaar voor. Andere vrouwen in diezelfde positie hadden sluiptwegen en middelen gevonden om toch wat meer ruimte voor zichzelf te creëren of op te eisen, zij niet.

Ik stel me God voor als degene die ons die ruimte gunt, ons verleidt om paden te kiezen die er heen leiden. Misschien zelfs stel ik me god voor als degene in wie die ruimte bestaat, of uit wie die ruimte bestaat. Niet een ruimte waar geen tegenslagen zijn, maar een ruimte waarin je je eigen weg kunt vinden om die tegenslagen aan te gaan, om het leven te leven.

In geloven komt ook die hele wereld mee. Die vraag - moeten we de keizer belasting betalen of niet? - gaat daarover. Het was een strikvraag. Is het toegestaan om aan Caesar belasting te betalen? 'Ja' zeggen betekende dat Jezus als collaborateur zou worden gezien. Tenslotte leden de mensen onder de hoge belastingen. Een paar decennia later zou er een opstand uitbreken onder de Judeeërs onder andere vanwege die belasting. Dat was niet alleen een politieke kwestie, maar ook een religieuze, simpelweg omdat dat geen gescheiden terreinen waren. 'Nee' zeggen betekende conflict met de Romeinse overheerser.

Het is als aan minister vragen of het toegestaan is dat ouders die hun kinderen naar Reformatorische scholen sturen een document ondertekenen waarin ze homoseksualiteit afwijzen. 'Nee' zeggen betekent dat Slob een deel van zijn achterban in de kou laat staan. 'Ja' zeggen maakt hem hypocriet, omdat hij de inspectie afstuurde op Islamitische scholen.

Anders dan Slob reageert Jezus ogenschijnlijk met een slimmigheidje: wiens hoofd staat erop die munt? Die van de keizer. Nou, geef dan de keizer wat des keizers is. Je zou kunnen denken dat Jezus bedoelt dat Caesar en hij verschillende domeinen bestrijken. Geef Caesar wat van Caesar is: Caesar gaat over de wereld van geld, de economie, politiek. En geef aan God wat van God is: het terrein van geloof, de tempel, rituelen. Zo is er ook binnen het christendom lang gedacht en zo werd geloof teruggebracht tot de verhouding tussen jou en God.

Daarom had ook de bevrijdingstheologie een ontschuldigend effect: die verlegde de focus van ons als individuen naar de grotere structuren van macht en onderdrukking. Daar ontwikkelde zich veel strijdbaarheid en potentieel: de handen uit de mouwen, er is een wereld te winnen. Het gaf ook ruimte aan een andere taal rondom zonde. Zonde, dat is de Israëliëse bezetting die ons alle ruimte om te leven ontnemt, zeggen Palestijnse christenen. Zonde is wat mensen angstig, klein en onderdrukt houdt.

In feite claimen zowel Caesar als Jezus de hele werkelijkheid en dat is de crux. Op de denarie stond naast het hoofd van Caesar ook de inscriptie zoon van de goddelijke Augustus en Pontifex Maximus, Hoge Priester. En daar zit het conflict. Jezus' antwoord roept een nieuwe vraag op: wat is eigenlijk van Caesar en wat is van God?

In geloven gaat het over ons hele hebben en houden. Of: niets gaan buiten god om. En zo kunnen we zonde begrijpen als een sociaal gebeuren, een gemeenschapsgebeuren. Iets wat in onze familiesystemen en samenleving is geslopen. Zodat vrouwen dachten dat een ondergeschikte rol hen paste, zodat politici menen dat voor christenen andere regels gelden dan voor moslim. En laten we eerlijk zijn: die systemen, die bestaan niet zonder ons. Ook die vormen van zonde zijn onder onze huid gekropen. We kunnen er niet zomaar uit stappen, niet uit de ondergeschikte rol, niet uit de rol van degene die zich beter en verheven waant.

Ons voorstellen dat deze wereld anders kan, betekent daarom ook steeds dat wij anders kunnen. Niet omdat we slecht zijn of zondig, niet om van onszelf alsnog een project te maken, maar omdat er vreugde zit en voldoening in dat werken aan ruimte maken. We zitten niet opgesloten in systemen, niet in onszelf. Het is een diepe vorm van spiritualiteit, de wereld durven zien voor wat die is, en jezelf als onderdeel ervan, en dan te zoeken naar manoeuvreerruimte.

In verlangen naar God die ruimte is en ruimte maakt.

Janneke Stegeman

We lezen: Matteüs 22: 15-22

Janneke Stegeman is bereikbaar via 'lt@dominicusamsterdam.nl' ('tav Janneke Stegeman')